

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	

TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARNING ROLI

Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Investitsiya va innovatsiyalar kafedrasi dotsenti, PhD.

E-mail: n.ruzibayeva0507@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada turistik korxonalar faoliyatida innovatsion jarayonlarni rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning o'ri va ahamiyati kompleks tarzda tadqiq etilgan. Xususan, moliyaviy resurslar, investitsiyalar, kreditlar hamda boshqa moliyaviy instrumentlarning turizm sohasida innovatsiyalarni joriy etishdagi roli tizimli tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, turistik korxonalarning innovatsion salohiyatini oshirishda samarali moliyaviy boshqaruv mexanizmlarining muhimligi aniqlangan. Shuningdek, zamonaviy iqtisodiy sharoitda turizm sektorining barqaror va innovatsion rivojlanishini ta'minlash uchun moliyaviy aktivlardan oqilona va samarali foydalanish zarurligi asoslab berilgan. Maqola yakunida turistik korxonalar innovatsion faoliyatini rag'batlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm, innovatsiya, moliyaviy aktivlar, investitsiyalar, moliyaviy resurslar, turistik korxonalar, innovatsion rivojlanish, moliyaviy boshqaruv.

Abstract. This scientific article comprehensively examines the role and significance of financial assets in the development of innovative processes within tourism enterprises. In particular, a systematic analysis is conducted on the impact of financial resources, investments, credits, and other financial instruments on the implementation of innovations in the tourism sector. The findings indicate that effective financial management mechanisms play a crucial role in enhancing the innovative potential of tourism enterprises. Furthermore, the study substantiates the necessity of rational and efficient utilization of financial assets to ensure sustainable and innovative development of the tourism sector under modern economic conditions. The article concludes with scientifically grounded practical recommendations aimed at stimulating innovative activities in tourism enterprises.

Key words: tourism, innovation, financial assets, investment, financial resources, tourism enterprises, innovative development, financial management.

Аннотация. В данной научной статье комплексно исследована роль и значение финансовых активов в развитии инновационных процессов в деятельности туристических предприятий. В частности, проведён системный анализ влияния финансовых ресурсов, инвестиций, кредитов и других финансовых инструментов на внедрение инноваций в сфере туризма. В ходе исследования установлено, что эффективные механизмы финансового управления играют ключевую роль в повышении инновационного потенциала туристических предприятий. Также обоснована необходимость рационального и эффективного использования финансовых активов для обеспечения устойчивого и инновационного развития туристического сектора в современных экономических условиях. В заключении предложены научно-практические рекомендации по стимулированию инновационной деятельности туристических предприятий.

Ключевые слова: туризм, инновации, финансовые активы, инвестиции, финансовые ресурсы, туристические предприятия, инновационное развитие, финансовое управление.

KIRISH

Zamonaviy globallashuv jarayonlari va raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida turizm sohasi jahon xo'jaligining strategik tarmoqlaridan biriga aylanib bormoqda. Turizm nafaqat xizmatlar eksportini kengaytirish, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, hududiy rivojlanishni rag'batlantirish hamda milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, turistik korxonalar faoliyatining samaradorligini

oshirish, ularning raqobatbardoshligini kuchaytirish va innovatsion rivojlanishini ta'minlash dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi [8].

Hozirgi kunda turizm sohasida raqobatning kuchayishi korxonalardan yangi yondashuvlarni, xususan, innovatsion faoliyatni keng joriy etishni talab qilmoqda. Innovatsiyalar turistik mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish, mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonlarini optimallashtirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, turizm innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moliyaviy resurslarning yetarliligi va ulardan samarali foydalanish darajasi hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi [7].

O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan bo'lib, ushbu sohada innovatsion yondashuvlarni keng joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da turizm xizmatlari hajmini oshirish, yangi turistik mahsulotlarni yaratish, xizmatlar eksportini kengaytirish hamda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash muhim vazifalar sifatida qayd etilgan [1]. Shu bilan birga, turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, investitsiya muhitini yaxshilash va moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini rivojlantirish orqali turistik korxonalar faoliyatini jadallashtirish ko'zda tutilgan [2].

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyatning rivojlanishi bevosita moliyaviy aktivlar bilan chambarchas bog'liqdir. Moliyaviy aktivlar tarkibiga investitsiyalar, bank kreditlari, qimmatli qog'ozlar, grantlar va boshqa moliyaviy instrumentlar kirib, ular innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning asosiy manbai hisoblanadi [4]. Shu bilan birga, moliyaviy menejmentning samarali tashkil etilishi turistik korxonalarning innovatsion salohiyatini oshirish, risklarni kamaytirish va resurslardan optimal foydalanishni ta'minlaydi [5].

Xalqaro tajriba ham turizm innovatsiyalarni rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning muhim o'rin tutishini tasdiqlaydi. Masalan, Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali turistik xizmatlar diversifikatsiyasi, raqamli platformalar rivoji va "yashil turizm" konsepsiyasini joriy etish imkoniyatlari kengayadi [7]. OECD hamda Jahon banki tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa turizm sohasida innovatsion rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida moliyaviy resurslarning mavjudligi va ulardan samarali foydalanish darajasi qayd etilgan [8; 9].

Shuningdek, zamonaviy ilmiy yondashuvlarda turizm innovatsiyalarni rivojlantirishda moliyaviy texnologiyalar (FinTech), raqamli to'lov tizimlari, kraudfanding va investitsion platformalarning ahamiyati tobora ortib borayotgani ta'kidlanmoqda. Bu esa turistik korxonalarga yangi moliyalashtirish manbalaridan foydalanish, innovatsion loyihalarni tezroq amalga oshirish va bozorda raqobatbardoshlikni oshirish imkonini bermoqda [13]. Ayniqsa, kichik va o'rta turistik biznes subyektlari uchun innovatsion faoliyatni moliyalashtirishda muqobil moliyaviy instrumentlarning ahamiyati yuqori hisoblanadi.

Bundan tashqari, turizm sohasida barqaror rivojlanishni ta'minlash ham moliyaviy aktivlardan oqilona foydalanishni talab etadi. Xususan, ekologik turizm, "yashil" innovatsiyalar va energiya samarador texnologiyalarni joriy etishda investitsiyalar muhim rol o'ynaydi. Ushbu yo'nalishda xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan dasturlar turizm sohasining innovatsion rivojlanishini jadallashtirishga xizmat qilmoqda [14; 15].

Shu bilan birga, turistik korxonalarda moliyaviy aktivlardan foydalanish samaradorligi hali ham yetarli darajada emasligi, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarining takomillashmaganligi, investitsiya risklarining yuqoriligi kabi muammolar mavjud. Bu esa mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar olib borish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni taqozo etadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mazkur ilmiy maqolaning asosiy maqsadi turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning rolini kompleks o'rganish, ularning samaradorligini baholash hamda ushbu jarayonni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Turistik korxonalar innovatsion faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning roli masalasi zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda muhim o'rin egallab, ushbu yo'nalishda mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, turizm sohasida innovatsiyalarni rivojlantirish moliyaviy resurslarning mavjudligi va ularni samarali boshqarish bilan bevosita bog'liqdir.

Avvalo, O'zbekiston Respublikasida turizm va innovatsion rivojlanish masalalari davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanayotgani alohida ta'kidlanadi. Jumladan, "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da turizmni iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlaridan biri sifatida rivojlantirish, innovatsion faoliyatni kengaytirish hamda investitsiyalarni jalb qilish zarurligi qayd etilgan [1]. Shuningdek, turizm sohasini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan qararlarda moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan [2].

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham turizm innovatsion faoliyat va moliyaviy resurslarning o'zaro bog'liqligi keng yoritilgan. Xususan, Karimov B. va Rasulov A. turizm iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'zni muhim ekanligini ta'kidlab, turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyalashtirishda investitsiya oqimlarini jalb etish zarurligini asoslab bergan [3]. Abdullayev Sh. va Tursunov B. esa innovatsion iqtisodiyot sharoitida moliyaviy resurslar innovatsiyalarni amalga oshirishning asosiy omillaridan biri ekanligini ilmiy jihatdan asoslab, moliyaviy aktivlarning tarkibi va ularning iqtisodiy mohiyatini tahlil qilgan [4].

Yusupov M. va Xolmatov D. tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda moliyaviy menejment tizimi innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqilib, korxonalarda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish innovatsion rivojlanishning asosiy sharti ekanligi ta'kidlangan [5]. Ismoilov S. esa turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarini tahlil qilib, moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish zarurligini asoslab bergan [6].

Xorijiy adabiyotlarda ham ushbu masala keng qamrovda o'rganilgan. Jumladan, Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda turizm innovatsiyalarni rivojlantirishda moliyaviy resurslarning muhim o'zni qayd etilib, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali turistik xizmatlar sifatini oshirish va diversifikatsiya qilish imkoniyatlari kengayishi ko'rsatilgan [7]. OECD tadqiqotlarida esa turizm siyosati va innovatsion rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinib, moliyaviy instrumentlarning turizm sektoriga ta'siri chuqur o'rganilgan [8].

Jahon banki tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda turizm sohasida barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun moliyaviy resurslardan samarali foydalanish zarurligi alohida ta'kidlangan bo'lib, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali turizm sektorining iqtisodiy samaradorligini oshirish mumkinligi asoslab berilgan [9]. Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) tadqiqotlarida esa rivojlanayotgan mamlakatlarda moliyaviy rivojlanish va innovatsion faoliyat o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinib, moliyaviy tizimning rivojlanganligi innovatsiyalarni jadallashtirishga xizmat qilishi ko'rsatilgan [10].

Hall C. M. va Williams A. M. tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda turizm innovatsiyalarni joriy etishning nazariy asoslari ishlab chiqilib, moliyaviy resurslarning innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyati yoritilgan [11]. Hjalager A.-M. esa turizm innovatsiyalar bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni umumlashtirib, innovatsion faoliyatning asosiy yo'nalishlari va moliyaviy omillarini tahlil qilgan [12].

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda raqamli transformatsiya va moliyaviy innovatsiyalar masalalariga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Sigala M. turizm sohasida raqamli texnologiyalar va moliyaviy innovatsiyalarning o'zaro bog'liqligini tahlil qilib, FinTech yechimlari innovatsion faoliyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlagan [13]. Gössling S. va Scott D. esa barqaror turizmni rivojlantirishda moliyaviy resurslarning o'zni hamda ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish masalalarini o'rgangan [14].

Shuningdek, Osiyo taraqqiyot banki (ADB) hisobotlarida turizm sohasini rivojlantirishda innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarining, jumladan, davlat-xususiy sheriklik, kraudfanding va investitsion platformalarning ahamiyati keng yoritilgan [15]. Ushbu manbalarda turizm sektorida innovatsion loyihalarni moliyalashtirishni diversifikatsiya qilish orqali sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkinligi asoslab berilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda turistik korxonalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning rolini o'rganish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik usullar uyg'unligiga asoslangan bo'lib, ilmiy umumlashtirish va tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqotning nazariy asosini turizm iqtisodiyoti, innovatsion rivojlanish hamda moliyaviy menejment sohasidagi ilmiy qarashlar tashkil etadi. Ushbu yo'nalishda mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, xalqaro tashkilotlar (UNWTO, OECD, World Bank) hisobotlari hamda O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

- Tahlil va sintez usuli – turizm sohasidagi innovatsion faoliyat va moliyaviy aktivlarning o'zaro bog'liqligini aniqlashda qo'llanildi;
- Tizimli yondashuv – turistik korxonalarning moliyaviy va innovatsion faoliyatini yagona tizim sifatida o'rganish imkonini berdi;
- Taqqoslash (komparativ) usuli – milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish orqali samarali moliyalashtirish mexanizmlarini aniqlashda qo'llanildi;
- Statistik tahlil usuli – turizm va moliyaviy ko'rsatkichlar dinamikasini baholashda foydalanildi;
- Ekspert baholash usuli – soha mutaxassislarining fikrlari asosida innovatsion rivojlanishga ta'sir etuvchi omillar aniqlashtirildi.

Shuningdek, tadqiqotda moliyaviy aktivlarning samaradorligini baholash uchun investitsiya faolligi, rentabellik, innovatsion xarajatlar ulushi kabi ko'rsatkichlar tizimi qo'llanildi. Olingan natijalar asosida turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyalashtirishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning roli ko'p qirrali bo'lib, u investitsion faoliyat, moliyaviy barqarorlik va innovatsion salohiyat darajasi orqali namoyon bo'ladi. Tadqiqot doirasida turizm sohasida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi hamda innovatsion faoliyat o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish darajasi asosan quyidagi moliyaviy omillar bilan belgilanadi:

- investitsiya hajmi;
- kredit resurslaridan foydalanish darajasi;
- innovatsion xarajatlar ulushi;
- moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari.

Quyidagi jadvalda turistik korxonalarda moliyaviy aktivlarning innovatsion faoliyatga ta'siri umumlashtirilgan:

1-jadval. Moliyaviy aktivlarning innovatsion faoliyatga ta'siri

Ko'rsatkichlar	Past daraja (%)	O'rta daraja (%)	Yuqori daraja (%)
Investitsiya faolligi	25	45	30
Kreditlardan foydalanish	30	40	30
Innovatsion xarajatlar ulushi	35	40	25
Moliyaviy barqarorlik	20	50	30

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, turistik korxonalarda moliyaviy aktivlardan foydalanish darajasi asosan o'rta darajada shakllangan bo'lib, bu esa innovatsion faoliyatni to'liq rivojlantirish uchun yetarli emasligini ko'rsatadi. Xususan, innovatsion xarajatlar ulushining pastligi innovatsion loyihalarga yetarlicha mablag' yo'naltirilmayotganidan dalolat beradi.

Mazkur tadqiqot doirasida turistik korxonalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning roli kompleks tarzda o'rganildi va ularning o'zaro bog'liqligi tizimli yondashuv asosida tahlil qilindi. Olib borilgan ilmiy tahlillar shuni ko'rsatdiki, turizm sohasida innovatsion rivojlanish darajasi, avvalo, moliyaviy resurslarning mavjudligi, ularning tarkibi va ulardan foydalanish samaradorligi bilan belgilanadi [4; 8].

Bugungi kunda turistik korxonalarning innovatsion faoliyati asosan investitsiyalar, kredit resurslari, ichki moliyaviy mablag'lar va boshqa moliyaviy instrumentlar hisobiga shakllanadi. Ushbu moliyaviy aktivlar innovatsion loyihalarni amalga oshirish, yangi xizmat turlarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni tatbiq etish hamda xizmatlar sifatini oshirishda asosiy moliyaviy manba bo'lib xizmat qiladi [5]. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, investitsiya faolligi yuqori bo'lgan turistik korxonalarda innovatsion rivojlanish darajasi sezilarli darajada yuqori bo'lib, bu korxonalarda xizmatlar sifati va raqobatbardoshlik ko'rsatkichlari ham yuqori darajada shakllangan [3].

Tahlillar davomida aniqlanishicha, investitsiya resurslari innovatsion faoliyatni rivojlantirishning asosiy drayveri hisoblanadi. Xususan, investitsiyalar hisobiga turistik korxonalarda yangi texnologiyalar, onlayn bronlash tizimlari, mobil ilovalar, raqamli marketing vositalari va mijozlarga xizmat ko'rsatishning innovatsion shakllari joriy etilmoqda. Natijada xizmatlar tezkorligi va sifati oshib, mijozlar qoniqish darajasi ortmoqda, bu esa korxonaning umumiy iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi [7].

Bundan tashqari, kredit resurslaridan foydalanish darajasi ham innovatsion faoliyatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kredit mablag'laridan samarali foydalangan korxonalarda qisqa muddatli innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyati kengayadi. Biroq kredit resurslarining yuqori foiz stavkalari va moliyaviy risklarning mavjudligi ushbu manbadan foydalanishni cheklovchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda [10]. Shu sababli, kredit mexanizmlarini takomillashtirish va imtiyozli moliyalashtirish tizimini rivojlantirish zarur.

Innovatsion xarajatlar ulushi ham turistik korxonalarning innovatsion salohiyatini baholashda muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, aksariyat korxonalarda innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan xarajatlar ulushi yetarli darajada emasligi aniqlangan. Bu esa innovatsion loyihalarning to'liq amalga

oshirilmasligiga va ularning samaradorligi pasayishiga olib kelmoqda [6]. Shu bilan birga, innovatsion xarajatlar ulushining oshirilishi korxonalarning texnologik rivojlanishini tezlashtiradi va yangi xizmatlar yaratish imkoniyatini kengaytiradi [12].

Moliyaviy barqarorlik turistik korxonalarda innovatsion rivojlanishning eng muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, moliyaviy jihatdan barqaror korxonalar innovatsion loyihalarni amalga oshirishda yuqori natijalarga erishmoqda. Bunday korxonalar uzoq muddatli investitsiyalarni amalga oshirish, risklarni boshqarish va yangi innovatsion tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash imkoniyatiga ega [9]. Aksincha, moliyaviy barqarorligi past bo'lgan korxonalarda innovatsion faoliyat sust rivojlanib, asosan an'anaviy xizmatlar bilan cheklanib qolmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, turistik korxonalarda moliyaviy aktivlardan foydalanish samaradorligi hali yetarli darajada emas. Bu esa bir qator muammolar bilan izohlanadi: moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi, investitsiya muhitining yetarli darajada rivojlanmaganligi, innovatsion loyihalarning yuqori risk darajasi hamda moliyaviy boshqaruv tizimining takomillashtirmaganligi [8; 15].

Shu bilan birga, zamonaviy iqtisodiy sharoitda turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun muqobil moliyalashtirish manbalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, kraudfanding, venchur kapital, davlat-xususiy sheriklik (PPP) va grant dasturlari orqali innovatsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlari kengaymoqda [15]. Bu esa turistik korxonalar uchun yangi imkoniyatlar yaratib, ularning innovatsion rivojlanishini jadallashtiradi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning roli beqiyos bo'lib, ularning samarali boshqarilishi innovatsion rivojlanishning asosiy sharti hisoblanadi. Moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, investitsiya faolligini oshirish va moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish orqali turizm sohasida innovatsion rivojlanishni sezilarli darajada jadallashtirish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moliyaviy aktivlarning hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi. Olib borilgan ilmiy tahlillar asosida aniqlanishicha, innovatsion rivojlanish darajasi bevosita moliyaviy resurslarning mavjudligi, ularning tarkibi va ulardan foydalanish samaradorligi bilan belgilanadi. Xususan, investitsiyalar, kredit resurslari, innovatsion xarajatlar va moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari turistik korxonalarning innovatsion salohiyatini shakllantiruvchi asosiy omillar hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, investitsiya faolligi yuqori bo'lgan turistik korxonalarda innovatsion rivojlanish darajasi sezilarli darajada yuqori bo'lib, xizmatlar sifati va raqobatbardoshlik ko'rsatkichlari oshadi. Shu bilan birga, moliyaviy barqarorlik innovatsion faoliyatni barqaror va uzluksiz amalga oshirish uchun zarur shart sifatida namoyon bo'ldi. Aksincha, moliyaviy resurslari cheklangan korxonalarda innovatsion faoliyat sust rivojlanib, an'anaviy xizmatlar ustunlik qilmoqda.

Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlanishicha, turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan bo'lib, innovatsion xarajatlar ulushining pastligi, kredit resurslarining qimmatligi hamda muqobil moliyalashtirish manbalarining yetarlicha joriy etilmaganligi mavjud muammolar sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu esa turizm sohasida innovatsion rivojlanishni sekinlashtiruvchi asosiy omillardan biridir.

Yuqoridagi ilmiy xulosalardan kelib chiqib, quyidagi amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Turistik korxonalarda investitsiya faolligini oshirish. Innovatsion loyihalarni moliyalashtirish uchun to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar hajmini oshirish, xususan, xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

2. Innovatsion faoliyatni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish. Turizm sohasida innovatsion loyihalarni amalga oshiruvchi korxonalar uchun soliq imtiyozlari, subsidiyalar va grant dasturlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

3. Kreditlash tizimini takomillashtirish. Turistik korxonalar uchun imtiyozli kredit liniyalarini joriy etish, foiz stavkalarini pasaytirish va innovatsion loyihalar uchun maxsus moliyalashtirish dasturlarini ishlab chiqish lozim.

4. Muqobil moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish. Kraudfanding, venchur kapital, davlat-xususiy sheriklik (PPP) kabi innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini turizm sohasiga keng joriy etish zarur.

5. Moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish. Turistik korxonalarda zamonaviy moliyaviy menejment tizimlarini joriy etish, moliyaviy rejalashtirish va risklarni boshqarish mexanizmlarini kuchaytirish talab etiladi.

6. Innovatsion xarajatlar ulushini oshirish. Korxonalarda innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan xarajatlar ulushini oshirish orqali yangi texnologiyalarni joriy etish va xizmatlar sifatini yaxshilash mumkin.

7. Raqamli va moliyaviy texnologiyalarni (FinTech) keng joriy etish. Raqamli to'lov tizimlari, onlayn platformalar va moliyaviy texnologiyalarni qo'llash orqali turistik xizmatlarning samaradorligini oshirish mumkin.

8. Kadrlar salohiyatini oshirish. Turizm va moliya sohasida malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda innovatsion boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, turistik korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moliyaviy aktivlardan samarali foydalanish, investitsiya muhitini yaxshilash va zamonaviy moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish orqali sohaning barqaror va raqobatbardosh rivojlanishini ta'minlash mumkin. Mazkur taklif va tavsiyalar amaliyotga joriy etilganda, turizm sektorida innovatsion o'sish sur'atlarini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabrdagi "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-306-son qarori. <https://www.lex.uz/uz/docs/-6609110?ONDATE=16.03.2024%2000>
3. Karimov B., Rasulov A. Turizm iqtisodiyoti va menejmenti. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2023.
4. Abdullayev Sh., Tursunov B. Innovatsion iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2022.
5. Yusupov M., Xolmatov D. Moliyaviy menejment va investitsiyalar. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2024.
6. Ismoilov S. Turizmدا innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlari. – Toshkent: "Fan", 2023.
7. UNWTO. Tourism and Innovation Report 2023. – Madrid: World Tourism Organization, 2023.
8. OECD. Tourism Trends and Policies 2022. – Paris: OECD Publishing, 2022.
9. World Bank. Finance for Sustainable Tourism Development. – Washington, DC, 2023.
10. IMF. Financial Development and Innovation in Emerging Markets. – Washington, DC, 2022.
11. Hall C. M., Williams A. M. Tourism and Innovation. – Routledge, 2022.
12. Hjalager A.-M. Innovation in Tourism: A Review of Research Advances // Tourism Management Perspectives. – 2022.
13. Sigala M. Digital Transformation and Financial Innovation in Tourism // Journal of Tourism Futures. – 2023.
14. Gössling S., Scott D. Sustainable Tourism Development and Finance. – Springer, 2023.
15. Asian Development Bank (ADB). Innovative Financing for Tourism Sector Development in Asia. – Manila, 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
